

Novi Kranjski panj po Dzierzonovi osnovi.

Spisuje Luka Porenta, župnik in čebelar v Bohinji.

(Dalje.)

Ako so tvoji plemenjaki, katerim si meseca maja in junija tako drujce jemal, okoli kresa še zelo močni, potem pa proti koncu junija še vsakemu en cel prvi roj vzemi, kakor sem zgoraj pod števil 1 povedal, ko sem o narejanju prvih rojev govoril. Štirinajst dni potem pa, ko si plemenjakom prve roje vzela, moraš zopet na to paziti, ali ti ne bo eden ali drug peti začel; ta ti bo potem skoraj gotovo okoli srede julija meseca še sam s pevko rojil.

Če pa letina ni dobra, in tvoji plemenjaki, katerim si meseca maja in junija drujce jemal, okoli kresa niso tako močni, da bi lahko vsakemu enega prvega vzela, bodo gotovo tako močni, da boš lahko vsakemu proti koncu junija enega celega drujca vzela, in sicer tako, kakor sem ravnó poprej pod števil 1 omenil, ko sem razlagal, kako se drujci delajo.

Ako se ti pa ne poljubi, da bi vselej, kedar kakega drujca tako delaš, vsih 5 ali 6 plemenjakov odkrival, moreš pa tudi tako-le delati: Vzemi le enemu plemenjaku kaka dva sata, in postavi ju s čebelami in zalego v prazen panj, potem pa še pri družih plemenjakih toliko čebel naberi, kolikor jih potrebuješ, da bo drujec zadosti močan. Naberi si pa že potrebne čebele tako, da jih iz končnic svojih plemenjakov nameš, al pa da jih na medene satove naloviš, ti jih ni potreba za kake pol ure v drug prazen panj zapirati, da bi se poprijaznile in spoznale, da matice nimajo, kakor takrat, kedar kake prvi roj iz raznih panjev delaš, ampak spravi jih naravnost v oni panj, v katerem že dva sata s čebelami in zalego imaš, ker si namreč vse tako nalovljene čebele le iz tacihih plemenjakov vzela, kateri vsi še stare matice imajo, se ti ni treba prav nič bati, da bi se med sabo kaj sklale, pa tudi ne, da bi ti matice umorile, ker je še nimajo, ampak jo bodo še le leči začele.

Delaj pa že drujce tako ali tako, vsakemu dodaj potem, kedar bo narejen, še nekaj praznih satnikov ali romčekov, da bo lahko brž naprej delal, in prenesi ga za nekaj časa v kak drug ulnjak. Če vendar pri ulnjaku, v katerega svoje narejene roje prenašaš, nimaš nobenega človeka, da bi na nje pazil, potem pa moraš za to skrbeti, da svoje narejene drujce čez kaceh 10 ali 12 dni zopet nazaj domú spraviš. Čez 10—12 dni bodo čebele na panjove, iz katerih so bili roji vzeti, že toliko pozabile, da se bo le malokatera več nazaj v stari panj povrnila. Znalo bi se ti namreč prigoditi, da bi eden ali drugi tvojih narejenih drujcev, posebno če si bolj močne delal, potem, kedar si bodo mlade matice izlegli, še sam od sebe rojil, in tako bi ti lahko več ali manj tacihih rojev všlo, ako bi svoje narejene drujce predolgo časa brez čuvaja v tujem ulnjaku pustil.

(Dalje prihodnjič.)

Slovensko slovstvo.

Rodoljubna opazka.

Gledé pisave domačih krajev gremo na roko svojim nasprotnikom; začeli smo sami izpodrivati domača imena in vrvati slovenskim trgov in vasem tuja imena.

Sedaj berete večkrat bodi-si v koledarjih ali pa v kakem slovenskem listu, na priliko: Servola namesto Škedenj, v Dekanih namesto v Pasji vasi, v Mujah namesto v Milah, Portule namesto Operto, Ospó namesto Osp.

Nekdaj je slovenski živelj toliko vplival, da domača imena slovenskih krajev so rabili tudi inostranci, predelali so jih le toliko, da korenika je ostala slovenska, le končnica bila je primerna inemu zvuku, na priliko Pasja vas = Pšianum ne Villaducaina, Rodik = Rodichianum, Vrem = Urem, Trst = Trieste. Bodimo dosledni inace iz Slovenije si lahko napravimo „Tabula rasa“.

* *Mali prirodopis s podobami za narodne (ljudske) šole in za prvi poduk na viših dekleških šolah.* Spisal prof. dr. Evgen Netoliczka, poslovenil Ivan Lapajne, nadučitelj v Ljutomeru. V Bernu 1875.

Prirodopisi, obširnejši ali krajši, mladini šolski ali gospodarjem namenjeni, s podobami so ena leta že na dnevnem redu, in prav je to. Natoroznanstvo je vsacemu človeku potrebno, podobe pa mu pot gladijo v razne kroge. Bodi otrok ali starec, rad gledaš po podobi razjasnjeno, kar suha beseda uči. Ni tedaj odveč, da je prof. Netoliczka za ljudske šole in vzlasti za dekleške zložil novo knjižico z obilnimi podobami živalstva in rastlinstva s kratkim dodatkom rudništva. Gosp. Lapajne-tu pa gre hvala, da jo je, ogibaje se samovoljnih novotarij, lepo poslovenil. Po vsem tedaj je „mali prirodopis“ tako napravljen in opravljen, da ga moremo toplo priporočati občinstvu. — Kar pa se tiče pisave slovenskih, ljudskim šolam namenjenih knjig, smo imeli že večkrat na jeziku, naj danes povemo. Tudi v „malem prirodopisu“ kakor v družih knjigah za ljudske šole, v „Tovaršu“, „Vertcu“ itd. nahajamo še zmirom „Brno“, „kert“, „germ“ itd. namesti „Brno“, „krt“, „grm“. Brez dvombe je taka različnost v pisanji škodljiva in ovirna napredku. Po zgledu Miklošičevem, Vukovem in vzoru Českem izpušča se že davno v večem delu knjig in časnikov oni e, ki manj vajenega čitatelja le moti v izgovarjanji, ki ne bode „Brno“ rekel, ampak Bêrno; tako je imel v Ljubljani na velikem trgu čevljar Grm napis „Germ“ in hoté ali nehoté so ga memogredoči ljudje brali za „Gärma“. Tem nepriстойniša je pa taka oblika, ako se pomisli, da šolske knjige gimnazijam in realkam namenjene je nimajo več, in še v časnikih, ki pišejo „terd“, „kert“ itd., nahajamo družih neopravičenih novotarij na kupe! Sine ira et studio“ smo hoteli to svoje mnenje vsacemu razodeti, ki more pomagati, da se odpravi grajana različnost.

* *Uzajemna „abeceda“ jugoslavjanska.* — To je naslov neki novi „abecedi“, ki jo je letos „po dolgoletnem in neprestanem trudapolnem delu“ iznašel gospod Z. P. Ognjoslav. Na svetlo je prišla v Blaznikovi tiskarni v Ljubljani; dobiva se v vsaki boljši knjigarni in knjigovezalni (sic) cele Ilirije.

Vzajemnost! vzajemnost slovanska! Kako sladka beseda si ti! Koliko se je že o njej pisalo in govorilo! In zdaj, ko curkoma teče kri slovanska na jugu — kje si, Slovan, da ne bi ti žila hitreje bila? da bi se ti srce ne unemalo za slovansko vzajemnost? Kdo vé, ali ne bode kri, ki jo katoličan in staroverec za vero in svobodo skupaj prelivata, rodovitno seme jugoslovanski vzajemnosti? Kalí jo — kakor znano — zraven vérske razlike, vnanja nje oblika — pisava. Tù latinica, tam cirilica! Évo, kitajski zid med brati! Bomo se li kedaj zedinili? Da bi mi latinico popustili, katere se je že skoraj ves izobraženi svet poprijel, katere se že tudi nemški učenjaki čedalje bolj poprijemajo *) — ni verjetno. Tedaj bode treba, da se vda manjšina. To je moje menjenje. Tega menjenja

*) Še celó Ljubljanski gimnazijski letnik je letos z latinico tiskan. In vsak dijačič, ki hoče biti kaj več, ko njegovi tovariši, piše nemške sestavke že z latinico. Pis.

pa ni gosp. Ognjoslav. On je ustanovil tako novo abecedo, ki je deloma latinica, deloma cirilica. Izpustil je iz obeh sedanjih abeced vse črke, ki se mu niso zdele lepe in jasne, in nadomestil jih z družimi, čisto novimi, ali pa iz že znanih pismen sestavljenimi. „Trebalo je“ — pravi — „formo pismen, kar mogoče, z vôku primerno vpodobiti in za vse zvôke, kateri so sorodni, tudi sorodne pismenske obraze tvoriti.“ — Gosp. Ognjoslav še dalje in precej obširno razlaga svoj sistem z ozirom na razna jugoslavenska narečja. Nekatero novih črk so jako čedne in sosebno kot kursivne se kažejo gladke, pa se res dajo tudi lahko pisati, druge spet so videti okorne ter dozdanji rabi vprek gredó. — Vpeljati bi se dal novi alfabet tako, da bi vse jugoslavenske novine vsak mesec vsaj eno novo črko vpeljale; v 2 letih — misli gosp. Ognjeslav — bi se že ves alfabet vdomačil. Jaz pa dvomim, da bi se to zgodilo. Uzor je lep, in trudapolno prizadevanje g. Ognjeslavovo je gotovo vse hvale vredno in kaže njegovo navdušenost za slovanstvo, toda pisatelji imajo svojo glavo in če bi kdo tudi najboljši pravopis izumil, drugi Slovani bi se ga vendar ne poprijeli brez sile velemogočnega diktatorja. Vsaj nas skušnja uči, da abecede, ki so se od navadnih alfabetov preveč oddaljile, niso sreče imele. Kje je na pr. Bohoričica, Danjčica, Metelčica, ki je vnela hudo abecedno vojsko, kje je Poklukarčica, ki se je po „Novicah“ skušala vmestiti za slovensko pisavo? Edina Gajčica je obveljala, dasi nepopolna, in je vzajemnost med Slovani zdatno pospešila. Dodajmo jej, česar jej manjka; naj se je poprimejo „staroverci“, pa — mirna bode Bosna! Koliko let se že trudi in dela naš Matija Majar za obveljavo vzajemnega slovanskega jezika, al — dosegel ni nič. Uzori Majarjevi kakor Ognjeslavovi so hvalevredni in se ne morejo spodbiti s tem, da ta ali uni šalo uganja z njunimi navsveti, vendar med lepo slovansko idejo in izpeljavo njeno stojé celi Čimborasi!

Politične stvari.

Note na papirji ne bodo rešilo Ercegovine in Bosne Turškega jarma, le puška ju more.

Da bi bila Srbija za rešitev svojo iz sužnosti Turške čakala pripomoči Evropejske diplomacije, še danes bila bi ona raja *) Turška! Ko bi ne bili Srbi l. 1862., ko so Turki Beligrad nehali bombardirati, neprestrašeno se oboroževali ter se junaško pripravljali na nov boj, ne bi bili dosegli Evropejskih vlad konferencije, v kateri se je Srbom dovolilo, kar so zahtevali, — ko bi Srbija leta 1866 ne bila svoje zahteve, da se Turki umaknejo iz Srbskih trdnjav, podpirala zopet z orožjem, še danes bi Turški topovi gledali skozi line Beligradske trdnjave in žugali razrušiti mesto! S puškami in handžari je morala Srbija podpirati svoje zahteve. Diplomacija ne bi bila ji pomagala, kajti Beust je takrat malo volje imel, kakor je dandanes ima Andrassy, Srbom na pomoč biti proti Turkom.

Gledé na te zgodovinske skušnje sme se pač vprašati, zakaj Srbska vlada odlaša krepko intervencijo za rešitev nesrečne raje, po krvi in veri jej sorodne? Turčijo diplomacija in ves svet že davno imenuje „umirajočega moža“, za katerega niti zdravila ni niti zdravnik več; sme se tedaj vprašati: so li diplomati glavo

*) Raja (turška beseda) pomeni to, kar naša beseda čeda; tako se imenujejo v Turčiji vsi podložni, ki niso Turki.

in srce izgubili, da mirno dopuščajo, da „umirajoči mož“ v zadnjih trenutkih svojega življenja še ko besna živina grize in popada okoli sebe? In vendar „Pester Ll.“ pripoveduje, da Evropejske vlade nameravajo Turčiji poslati skupno noto, v kateri jej svetujejo, naj Bosni in Ercegovini dá provincijalno avtonomijo! Turk in pa avtonomija dežel pod geslom Mohamedanskim, to je toliko, kot čedi jagnjet dati volka za pastirja.

Radostni slišimo tedaj nasproti, da narod v Srbiji in Črnigori noče se dolgo več dati za nos voditi po javlovih obljubah diplomacije ter da hrepení — vkljub cincanju svojih knezov — na pomoč hiteti milovanim svojim bratom, vedé, da se sami ne morejo rešiti sužnosti.

Poglejmo sedaj, kolikošno vojno moč ima Srbija in Črnagora, kakor nam jo v zanimivi knjigi popisuje c. k. stotnik Julij Debelak.

Vojska (armada) Srbska razpada v stalno četo in pa v narodno armado. Dolžnost v vojsko iti ima vsak Srb od 20. do 50. leta. V stalni armadi mora služiti 3 leta, v narodni pa 27 let, tedaj skupaj 30 let. Vojne službe oproščeni so le ministri in taki, ki so telesno ali moralično za vojsko nesposobni. V narodni armadi leži glavna moč Srbske vojske. Najvišji poveljnik vsi armadi je knez. — Stalna armada, da deželi ne prizadene prevelicih stroškov, šteje le 5168 mož s 180 topovi. Če ima stalna armada v vojsko iti, se pomnoži le takrat, ako ima samostojno postopati; v tem slučaju se pomnoži na 8000 vojakov. — Narodna armada, ki ima pešce, konjike, topničarje, pionirje in traistere, je na 18 brigad razdeljena in razpada v 1. in 2. sklic. Vsaka občina dá eno ali več kompanij, vsak okraj en ali več batalijonov. Armada 1. sklica stavi 90.748 mož v vojsko, armada 2. sklica pa 57.600 mož, po tem takem znaša narodna armada obojnega sklica 148.348 mož, vsa armada skupaj tedaj 156.348 mož in 180 topov, ki pa se hipoma morejo pomnožiti. Vse, kar Srbska armada potrebuje, naredijo domá v deželi. Iz vsega tega je razvidno, da Srbska armada more hud strah biti Turški.

Črna gora je skozi in skozi vojaško vredjena, ona zato nima stalne armade, kajti vsak Črnogorec je vojak od 17. do 50. leta. Cela dežela je razdeljena v nahije; vsaki nahiji zapoveduje en vojvoda; vsaka nahija obsega več plemen, katerim zapovedujejo kapitani; tem kapitanom pa so podložni stotinarji in desetčarji; vsak desetčar ima pod seboj 10 vojakov ali 5 hiš, ker navadno vsaka hiša dá po 2 vojaka. Iz vseh 8 nahij se nabere 25.000 vojakov. Črnogorska armada se more prav za prav imenovati „črna vojska“ (Landsturm), ki ima pešce in topničarje, kateri se morajo v boji sami živiti. Strelni prah si Črnogorci sami delajo domá. Ta armada sama je v stanu se v svoji gorati deželi braniti tujim napadom, s Srbsko armado pa združena strahovati Turka.

Naj bi se to nemudoma zgodilo! V njunih rokah je svoboda ali pa sramota!

Naši dopisi.

V Gorici 14. — Srednji šoli in učiteljsko izobraževališče z vadnico so končali danes šolsko leto. Ljudske (mestne) šole bodo imele sklenitev še le 31. avg.; na kmetih pa ima vsak okraj ali kraj svoj počitnični red. — Pred seboj imam 25letni „Jahresbericht“ najstaršega in častitljivejšega našega učilišča — c. k. drž. gimnazija. Sestavkov ima gimnaz. letnik dvoje: a) „Vetálapančavinčati“, t. j., zbirka pravljic iz sanskrita prevedenih; spisal prof. Al. Luber; b) „Bildungssetze harmonischer Zahlen“, spisal direktor dr. Zindler. Profesorjev, učiteljev in suplentov je bilo 19 za obli-